

**O‘ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A‘ZO BO‘LISH
JARAYONI: IMKONIYATLARI VA MUAMMOLAR****Ravshanov Shoxijaxon Sherzod o'g'li***Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti**Xalqaro iqtisodiyot va menejment fakulteti**ravshanovshox1jaxon2006@gmail.com**+998916403263*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga (JST) a‘zo bo‘lish jarayoni, uning mamlakat iqtisodiyoti uchun yaratayotgan imkoniyatlari va yuzaga chiqarishi mumkin bo‘lgan muammolari yoritilgan. JSTga qo‘shilish O‘zbekiston uchun eksport salohiyatini kengaytirish, investitsiya oqimini oshirish, ichki bozorni xalqaro standartlarga moslashtirish kabi afzalliklarni taqdim etsa-da, ayni paytda import oqimi kuchayishi, ayrim tarmoqlarning raqobatga dosh bera olmasligi va qonunchilikni keng ko‘lamda isloh qilish zaruriyati kabi qiyinchiliklarni ham yuzaga keltiradi. Muallif xulosasiga ko‘ra, JSTga a‘zo bo‘lish mamlakat uchun katta imkoniyatlar eshigini ochadi, ammo bu imkoniyatlardan samarali foydalanish izchil islohotlarni talab qiladi.

Kalit so‘zlar: Jahon savdo tashkiloti, O‘zbekiston iqtisodiyoti, xalqaro savdo, investitsiya, eksport, import, raqobatbardoshlik, qonunchilik islohotlari.

Аннотация: В данной статье рассматривается процесс присоединения Узбекистана к Всемирной торговой организации (ВТО), анализируются возможности и проблемы, связанные с этим процессом. Членство в ВТО открывает для страны перспективы расширения экспортного потенциала, привлечения иностранных инвестиций, а также приведения внутреннего рынка в соответствие с международными стандартами. Вместе с тем, могут возникнуть и трудности: рост импорта, слабая конкурентоспособность отдельных отраслей и необходимость масштабной адаптации законодательства. Автор приходит к выводу, что вступление в ВТО является стратегическим шагом, который требует последовательных реформ для получения максимальной выгоды.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, экономика Узбекистана, международная торговля, инвестиции, экспорт, импорт, конкурентоспособность, реформы законодательства.

Annotation: This article examines Uzbekistan’s accession process to the World Trade Organization (WTO), highlighting both the opportunities and challenges it entails. WTO membership provides the country with advantages such as expanding export potential, attracting foreign investments, and aligning the domestic market with international standards. At the same time, certain difficulties may arise, including an

increase in imports, limited competitiveness of some sectors, and the need for comprehensive legal reforms. The author concludes that joining the WTO opens significant opportunities for Uzbekistan; however, effective utilization of these opportunities requires consistent reforms and a clear economic strategy.

Keywords: World Trade Organization, Uzbekistan's economy, international trade, investment, export, import, competitiveness, legal reforms.

KIRISH

O'zbekistonning JST ga a'zo bo'lishidagi masalalari va ehtimoliy yo'lyoatlar O'zbekiston Jahon Savdo Tashkilotiga a'zo bo'lish uchun ko'p yillar davomida harakat qilmoqda. Jahon Savdo Tashkiloti yoki JST (ingiliz tilida World Trade Organization - WTO) xalqaro tijorat munosabatlarini boshqaradigan asosiy institusyon hisoblanadi. Biroq bu jarayonning o'zi juda murakkab bo'lib, juda ko'p siyosiy hamda iqtisodiy muammolarni o'z ichiga oladi. O'zbekiston hali hozirgacha JST a'zosi emasligining sabablari va boshqa mamlakatlarning shunga o'xshash tajribalarini tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonning JST ga a'zo bo'lishida duch keladigan eng katta muammolardan birinchisi ichki sanoatning himoya qilinishi masalasi bilan bog'liq. Mamlakat iqtisodiyotida to'qimachilik, qo'ziqo'rg'on sanoati hamda boshqa ishlab chiqarish tarmoqlari juda muhim rol o'ynaydi. Ushbu sohalaridagi korxonalar xorijiy raqobadan himoyalangan bo'lib, ularni to'liq raqobaga sapo qilish ularning yutqazishiga olib kelishi mumkin. JST a'zoliqi esa to'liq savdo erkinligini talab qiladi, bu esa mahalliy sanoatni bevosita tanqishga solib qo'yadi. Masalan, to'qimachilik mahsulotlariga o'rtacha 30-40% tariff o'rnatilgan bo'lib, qo'ziqo'rg'on mahsulotlariga esa 25-35% vergi qo'yiladi. Oziq-ovqat sanoati ham bunga teng darajada ta'sir qiladi. Ikkinchi muammo kichik va o'rta xorazmashtak korxonalarining raqobatdosh bo'lmagan holda ekanligidir. O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy tarkibini kichik va o'rta korxonalar tashkil qiladi. Bu korxonalarining ko'pchiligi qadimiy texnologiyalardan foydalanib, xalqaro standartlarga to'la javob bermaydi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, kichik va o'rta xorazmashtak korxonalar umum sanoat mahsulotining 50-60% qismini ishlab chiqaradi. Shu korxonalarining 70% qadimiy va yangi emas texnologiyalardan foydalanadi. Kuchli va raqobatdosh bo'lgan xorij bozarlarida ularning ulushi juda kam, taxminan 5-7% ni tashkil qiladi. Uchinchi muhim muammo korrupsiya va institutsiyal zeifligi bilan bog'liq. JST a'zoliqi savdo shaffofligini va halol biznes qoidalarini qat'iy talab qiladi. O'zbekistonning eng katta muammosi byurokratik tizim ichidagi korrupsiya hamda noto'g'ri amallardir. Transparency International tashkilotining korrupsiyani tasniflash indeksiga ko'ra, O'zbekiston 137-o'rin egallaydi va 0-100 shkalada 37 ballni oldi. Shu bilan taqqoslaganda, JST a'zosi Singapur 55 ball, Xorvatiya esa 56 ball olgan. O'zbekiston teng darajadagi mamlakatlar ichida o'rtada joylashgan bo'lib, JST a'zosi bo'lish uchun

bu jab'hada katta o'zgarishlar kerak bo'ladi. Boshqa mamlakatlarning tajribalarini ko'rib chiqsak, ba'zi davlatlar JST a'ziligiga o'tish yolida juda qiyin muammolarni dushman qilishga majbur bo'lgan. Xorvatiya 2013-yilda JST a'zosi bo'lgan va bulardan oldin 8 yil davomida chuqur islohot o'tkazgan. Shu vaqtda tarifflarni o'rtacha 15-20% ga qisqartirdi va 2 milliard dollar miqdorida investitsiyalar qildi. Natijaviy holda JST a'ziligiga kelgandan keyin iqtisodiyot yilda 3-4% o'sishi boshlanib, 10 yilida savodani 40% ga oshirdi. Bolgariya esa 2007-yilda Yevropa Birlashuviga qabul qilingandan so'ng, JST shartlari avtomatik ravishda qo'llana boshlanib, kichik va o'rta xorazmashtak korxonalar uchun 3 yillik o'tish davri berildi. Ushbu mamlakat ekonomikasida birinchi bosqichda ish joy yo'qolishi kuzatilgan bo'lsa-yu, 10 yil ichida savodani 45% ga ortirdi. Vijetnam 2007-yilda JST a'zosi bo'lgan. Bu mamlakat davlat kontrollida iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida edi. Ushbu jarayonda tarifflar 100-200% dan 5-10% ga qisqartirishi kerak bo'ldi. Dastlab bu 2-3 yilda 200 000 ta ish o'rni yo'qoldi, lekin 10 yil ichida 1 500 000 yangi ish o'rni yaratildi. Hozirda Vetnam JST a'zolari orasida eng tezkor o'suvchi iqtisodiyatlarga mansub. Qozog'iston 2015-yilda Yevroasiya iqtisodiy ittifoqi orqali JST bilan aloqalar boshladi. Mamlakat neft taraqqiyoti ozod qildi, lekin manufaktur sanoati hali ham o'sishda qiynalmoqda. O'zbekistonning o'tish strategiyasi bir nechta variativni o'z ichiga olishi mumkin. Birinchi variant bosqichma-bosqich integratsiyadir. Ushbu scenariyda dastlab kichik va o'rta xorazmashtak korxonalar uchun subventsiyalar va soliq imtiyozlari beriladi. 3-5 yillarda tarifflarni 50% qisqartirish boshlanadi. 5-10 yilga qadar to'liq compliance yo'lga qo'yiladi. Ushbu strategiya taxminan 8-10 yil vaqt oladi. Ikkinchi strategiya regional integratsiya orqali o'tishdir. O'zbekiston allaqachon Janub Osiyo Regional Hamkorlik Birlashuviga ta'rifiy a'zo. Agar Yevroasiya iqtisodiy ittifoqiga qo'shilsa, avtomatik tariff yuqumatlari qo'llaniladi va 3-5 yillik o'tish davri beriladi. Bu strategiyaning foydali tomoni Rossiya va Qozog'iston bozarlariga kirish, lekin kamchiligi esa JST ga to'liq integratsiyani keciktirish hisoblanadi. O'zbekistonning JST a'zosi bo'lishiga tayyorlangani uchun bir nechta muhim qadamlar zarur. Avvalo, ichki qolipning fundamental ravishda o'zgartirilishi kerak, tariffli himoyachiligi asta-sekin pasaytirilishi zarur. Ikkinchidan, kichik va o'rta xorazmashtak korxonalar uchun texnologik modernizatsiya borasidagi grantlar va qarzlar berilishi kerak. Uchinchidan, savdo shaffofligini ta'minlash va korrupsiyaga qarshi kurash sezilarli darajada kuchaytirish zarur. To'rtinchidan, dastlab regional birlashuvalarda a'zolik o'sdirib, keyin JST ga a'zolik qilish yo'li eng xavfsiz va samarali bo'lishi mumkin. Xorvatiya va Vijetnam singari mamlakatlarning muvaffaqiyatli tajribasidan ko'rinib turadiki, agar sanoat tayyorlansa va o'tish davri etarlicha uzoq berilsa, JST a'zolingining ijobiy ta'siri bosh bo'ladi. Aksincha, agar noto'g'ri tayyorlangan holda a'zolik amalga oshirilsa, sanoat yo'q qilinishi mumkin. O'zbekiston uchun eng muhim narsa bu tayyorlik jarayonining oqilona va hozira asosida qilinadigan bo'lish hisoblanadi. Agar

o'zbekiston iqtisodiyoti to'g'ri tayyorlansa, JST a'zoliciga o'tish 5-10 yil ichida mamlakat savdosini 2 baravar ortirishi va yangi ish o'rnolari yaratishi mumkin.

XULOSA

O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lish jarayoni mamlakat iqtisodiy siyosati uchun strategik ahamiyatga ega. Bu a'zolik eksport salohiyatini oshirish, investitsiya muhitini yaxshilash, iqtisodiyotni xalqaro standartlarga moslashtirish kabi imkoniyatlarni taqdim etadi. Shu bilan birga, JSTga kirish jarayoni ichki bozorni mustahkamlash, raqobatbardoshlikni oshirish va qonunchilikni tubdan isloh qilishni ham talab etadi.

Demak, JSTga qo'shilish O'zbekiston uchun katta imkoniyatlar eshigini ochadi, ammo bu imkoniyatlardan to'liq foydalanish izchil islohotlar, puxta strategiya va iqtisodiy siyosatning barqarorligi bilan chambarchas bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jahon savdo tashkiloti rasmiy veb-sayti – www.wto.org
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi ma'lumotlari.
4. Rustamov B. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2020.
5. World Bank. Trade Policy Review Reports. Washington, 2023.
6. O'zbekiston Respublikasining JSTga a'zo bo'lish bo'yicha Milliy komissiyasi materiallari.